

MIKEL UGALDE

ESKOLA MAPA LEHEN, ERREFORMA GERO

Joan zen urteko azaroan aurkeztutako Eskola Mapak zer esan ugari sortarazi zuen eskolaren munduan Euskal Autonomi Elkartean. Ikastetxe pribatuek aurrez eginiko akordioei esker, gaia bideratua zuten arren, ikastetxe publikoetan desadostasunak nabarmenak izan dira, batzuk jarraitu den prozedurarekin bat ez datozelako eta besteak mapak dakarre n a rekin ados ez daudelako.

Kontu jakina denez, irakaskuntzaren erreforman datozen aldaketek behartu dute mapa berri bat egitera. Izan ere lehenago OHO bezala ezagutzen zen hura aldatu eta orain Lehen Hezkuntza izango da 6-12 urteko ikasleentzat. Ondoren, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza dela eta, 12-16 urteko ikasleen, eta ondorioz berauei dagozkien irakasleen, kokagunea erabakitzerakoan sortu dira eztabaidak.

Batxilerga bera ere aldatu egingo da hemendik aurrera. Bi urtekoa izango da, 17-18 urtetan normalean ikasiko dena, ikasketa aukera desberdinez osatua. Lanbide Heziketarako atea ere zabalik izango ditu Derrigorrezko Hezkuntza gainditzeko duen ikasleak.

Mapak mapa, eta eztabaidak eztabaida, irakaskuntzaren sisteman gaur egun Nafarroan martxan den eta Euskal Autonomia Elkartean abiaraziko den Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren ezarpenen eskutik dator gure gogoeta.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza

Lehen momentutik esan beharra dago Hegoaldean martxan dauden aldaketa hauek estatu-mailan indarrean dagoen Hezkuntza Sistemaren Antolamendu Orokorreko Legearen, LOGSE delakoaren, eskutik datozela. Elkarre bakoitzak bere ikusi berezia zenbaitetan ezar diezaiokeen arren, aldaketaren egitura kanpotik ezarria izan dela.

Euskal Autonomi Elkarteari dagokionez, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza maila honen ezaugarria zeintzuk izan daitezkeen zehazten ahaleginduko gara ondoren labur-labur:

Araubidearen joku-zelaia

Maila honetako irakaskuntza arautzen duten dokumenturik garrantzitsuenak honako hauek dira estatu-mailan:

- Hezkuntza Sistemaren Antolamendu Orokorreko Legea (LOGSE).

- Etapa bakoitzari dagokion gutxienerako irakaskuntzak zehazten dituen Errege-Dekretua. Legeak dioena zehaztu egiten du eta etapa, arlo eta gai bakoitzean ezinbesteko edukinak eta lortu beharreko helburuak. Honek, gurea bezalako kasuetan, etapako eskola orduen % 55 hartuko luke.

Hezkuntzaren arloan ahalmenak dituzten autonomi elkarreetan:

- Curriculum Garapenerako Dekretuak. Gutxienerako Irakaskuntza Dekretua abiapuntutzat hartu eta curriculumaren azken definiziora jotzen du.

- Oinarrizko Curriculum-Diseinuak. Esparru bakoitzeko irakaskuntza-izaeraren arrastoak biltzen dituena; aintzat hartu beharreko mugarria .

Horretaz gain, araubide-izaera izango ez badute ere, zer esan handia izango dute ikastetxe bakoitzeko hezkuntz proiektuak, irakaskuntzaren inguruan erabakitako irakasgai, prozedura, ebaluaketa-irizpideak eta, azkenik, hizkuntzei ematen zaien trataerak.

Ez bide-erdi, ez erdi-bide

Bigarren irakaskuntza mota honi ez dagokio ez bide-erdi ez erdi-bide izaerarik. Hamasei urte arteko irakaskuntza osatzen duenez, berez dagokion nortasuna aitortu nahi zaio.

Herri batean goiko kalea aipatzen denean ez du derrigorrean beheko kalerik badagoenik esan nahi. Erdiko kaleak, aldiz, ez goikoa ez behekoa ez den hori dela esan nahi da. Irakaskuntza er-

tainei ere horrelako zerbait gertatzen zaie, oinarrizko irakaskuntzatik unibertsitatera daraman pasabidetzat jo ohi baitira sarritan.

Derrigorreko Bigarren Hezkuntzan lan mundurako pausoak emateko, beste aukera batzuk egiteko edo ikasketei jarraipena emateko, gai izango den gaztea hezi nahi da. Hurrengo ikasketen abiapuntu izateari baino garrantzi gehiago emango zaio ikaslearen berezko giza-garapenari. Beste era batera esanda, ez da helburua batxilergoa edota lanbide-heziketa estudiatzeko gaitzea, alderantziz baizik, gai delako estudiantzen edota lanbiderako prestatzen jarraitu ahal izango du.

Nortasunaren garapena

Irakaskuntzan jakintza aberastea eta edukinak menderatzea ezinbestekoa bada ere, giza garapenak osatzen du ardatz nagusia. Pentsatzeko, aztertzeko, arrazoitzeko, kritikatzeko, ikasten ikasteko, elkarlanerako, jarrera egokiak erakusteko gai izan behar du gazteak ibilera honen amaieran.

Honek, jakina, berebiziko ahalegina eskatuko dio irakasleari. Ikasle bakoitza izango da ikasgelako protagonista. Gazteak ere, apaizak eta odolkiak bezala, diren bezalakoak dira. Bakoitzaren ibilbidea landu beharko da, lortu beharreko markak zehaztu, erantzun zuzena eman. Maratoi luze bat dela kontu egin eta, gutxi batzuk lasterketa irabazteko borrokatuko duten arren, gehienak norbere marka hobetzeraz jo beharko duela gogorazi behar dio bere buruari.

Eta zer egin lehendik hankamotz datozen horiekin?, berez lehen irakaskuntza gairitu ez dutenekin? edota, azkarrak eta saiatsuak direlako, jo eta pasa egiten dutenekin? Hauxe da, dudarik gabe, irakasleak eskuartean izango duen erronkarik handiena. Liburuetan, aldizkarietan, artikuluetan eta era guztietako azalpenetan gai hauetan aukeratu beharreko jokabideari buruzko iradokizunak ez zaizkio faltako irakasleari. Hortik aurrera, ordea, zirkoko soka gainean bakarti aurkituko du bere burua.

Orientazioa

Aitortu beharra dago gai honetan gurasook gaizki ohituak gaudela, askotan errazera jotzen dugula. Seme-alabak haur hezkuntzako tenbidearen bagoian jarri eta, ahal dela, uniber-

tsitaterainoko ibilbidea ikastetxe berean egin dezan nahi izan ohi dugula. Ez diogu gure buruari neke handirik eman nahi izaten.

Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzak orientazioaren zereginari garrantzia ematen dio. Bereziki ahalegindu beharko du irakasleak, zer esanik ez tutoreak, eta ahalegindu, noski, gurasoak. Laugarrenurtean, esaterako, halako aukera bat egin beharko du ikasleak asignatura batzuk ala besteak ikasteko. Horretaz gain, adin horretan ongi pentsatu beharko du gerora zer egin, nondik nora jo. Estudiatzen jarraitzekotan ere aurrez aurre dauzkan aukerak ongi aztertu beharko ditu. Ikastetxe batek kalitatezko irakaskuntza eskaintzen duen ala ez ezagutzeko, orientazioaren termometro hau ez da batere desegokia su eta garrez nola gabiltzan jakiteko.

Elkarlana

Ez da arlo honi soilik dagokion kontua. Gero eta talde lan gehiago eskatzen zaigu bizitzaren arlo guztietan. Ikastetxean ere beste horrenbeste.

Elkarlana lortu behar du irakasleak ikaslearengandik. Irakaslearen lana sermoi gutxiago eskaintzea eta ikasleei lan eginaraztea izango da. Lana antolatzen, sailkatzen, mailakatzen, programatzen, animatzen, gidatzen, ebaluatzen ikasi beharko du, lehenik, irakasleak. Ikaslearen erantzuna ezinbestekoa izango zaio eta horretarako borondatea irabazten jakin behar. Bakarren batek hau gauza berria ez dela leporatuko dit. Hala bada orduan eta hobe. Baina ez dakit, irakaslearen lana benetan ebaluatuko balitz irailerako azterketarako lana izango genuke nahi baino gehiagotan.

Irakasleen arteko elkarlana ere areagotu egingo da hemen-dik aurrera, lan-helburuek horrela eskatzen dutelako batipat. Gaztelera eta euskara, esaterako, arlo bakar baten osagaiak dira. Irakasleak ados jarri beharko dute zer, noiz, nola eta zertarako irakatsi hutsegite nabarmenik, edota irakasgaien erre-pikapenik, gerta ez dadin.

Ikastetxearen izaera

Ikastetxe publikoetan behar beharrezkoa izango da ikastetxearen izaera ongi definitzea. Zenbaitetan, nahiz eta lehengo

ikastetxeren batean kokaturik egon, eskola berri bati hasiera emango balitzaio bezala jarriko da martxan Derrigorrezko Bigarren Irakaskuntza. Iturri desberdinetatik datozen ikasleak eta irakasleak jasoko ditu, beste guraso berri batzuk izango ditu ikastetxeak. Nor den eta zertarako jaio den galdetu behar dio bere buruari. Horrela egiten ez bada, indefinizioak arazoak baino ez dizkio sortaraziko eskola berri honi.

Eskola eta gizartea

Nor den eta zertarako jaio den erantzuterakoan, beste hau ere gogoan izan beharko du: non dagoen, alegia. Gizarte batean jaio eta bizi diren gazteak hezi behar ditu eskolak, gaur bertatik gizartearen geroa eraikitzen ari diren gazteak. Eskolaren ingurugiroak zer ikusi handia du honetan.

Ezin daiteke eskola berbera eraiki Donostian eta Logroñon, ez eta Balmasedan eta Azkoitian ere. Malgua eta tokian toki-koa, ez, aldiz, zurruna eta betikoa.

Helburuetara jotzen baldin bada, argi eta garbi ikusten da gizartean zainak botako dituen heziketaren aldeko apustua egiten dela, bertakoa ezagutzen den neurrian gaitzen dela urrunagokoa ere ezagutzeko, bertakoa estimatzen den heinean irits daitekeela mundu zabalago batera.

Hizkuntzen trataera

Herri hau den bezalakoa delako, bere hizkuntz egoera normaldu beharraren apustua bere gain hartu duelako, oso kontuan hartzeko du hizkuntzen trataera nola irakaskuntzan hala erabileran.

Irakaskuntzari dagokionez gero eta gehiago dira eleaniztasunaren aldeko erabakiak hartu dituzten eskolak, B eta D eredukoak izateaz gain, atzerriko hizkuntzari lehen hezkuntzako lehen urteetan egokia den tokia eskaintzen diotenak. Atzerriko lehen hizkuntza lehen momentutik lantzen baldin bada, bigarren bat ezagutzera iritsi daitezke bigarren hezkuntzan.

Erabileraren kontuak ere garrantzi handia du. Ikasleekin, gurasoekin, irakasleekin, erakundeekin eta abar zernolako

hizkuntza erabiliko den aldez aurretik irizpideak finkatzea komeni da. Erabilerak zerikusi zuzena du hizkuntzaren normal-kuntzarekin eta baita ikaslearen hizkuntz gaitasunaren garapena erekin. Gurasoek ere zeresan handia dute hizkuntzen tra-taerari buruzko erabakietan.

Horretaz gain, eskola barruko lana, kontabilitatea, horni-tzaileekiko harremanak, paperak, agiriak eta abar zein hiz-kuntzatan bideratuko diren erabakitzekeo gai bat da. Zenbai-tetan, euskararen normalkuntzaren aldeko pausoak emateko kondizioak badauden arren, ez da erabakirik hartzen.

Zenbait kezka

Ikasleak ezezik, irakasleak ere aldatuko dira hainbat esko-latan. Egungo oinarrizko hezierako azken urtetako irakasleek Derrigorrezko Bigarren Irakaskuntzan irakatsiko dute seguraski. Klaustroberriak sortuko dira eta ongi egokitzekeo ahalegin be-rezi bat egin beharko dute irakasleek.

Ikas-materialen inguruan sortzen dira hurrengo kezkek. Irakasle talde batzuk lanean fuerte demonio ari dira testuli-buruak prestatzen. Argitaletxeek begiaurrean dute erronka berriak sortu duen eskea. Baina testuliburuak ezinbestekoak badira ere, irakasleak ez du liburu hauen murruntzapean jar-dun behar. Prestatu, egokitu, gaitu bedi irakaslea arlo berri ho-ni ekiteko. Badira dagoneko lanean ari diren klaustroak eta aurrerantzean gogor heldu beharko diote beste batzuek.

Etorkizuna kolokan

Hizkuntzaren apustua oraindik irabazteke daukagun apus-tua da. Egia da gero eta haur gehiago abiatzen dela euskaraz-ko ereduetatik barrena, egia da hainbat tokitan A eredu-a des-agertzeare dagoela, uka ezineko egia pauso handi bat eman de-la. Hori guztia egia izanik ere, etorkizuna kolokan dagoela ai-tortu beharra daukagu. Orain arteko lana zalantzan jar deza-keen egoerara iristen ari gara.

Gaur egun hainbat ikastetxe pribatuetan euskarari ez zaio behar hainbateko arretarik eskaintzen. Badira A eredutik hur-

bilago dabiltzanak nahiz eta B eredukoak direla aldarrikatzen duten. Elizaren babespean diharduten ikastetxeei, Elizakoak di relako, herri honen integrazioaren aldeko pausoak eman beharko lituzketelako, hizkuntz egoeraren aurrean pauso ausartago bat eskatzen zaie. Batzuek, Lasallearrez ari naiz beste inor gutxietsi gabe, lehendik egin zuten ahalegina jarrai bezate besteek geroago.

Zenbait pribatuetan gertatua bezain larria da Lanbide Heziketan sumatzen den geldialdia. Beste eremuetako aurrerakadarik ez da hemen sumatzen.

Etorkizuna, ordea, kolokan ikusten dudala diot, batez ere ondoren datozen batxilergoetan. Gauza jakina denez, aukera daitezkeen batxilergoen artean administratiboak eta teknologiazkoak zer esana izango dute etorkizunean. Bi batxiler haue tan euskarak aurrera egingo badu lan-mundua euskalduntzeari buru-belarri ekin behar zaio. Praktikan lanak euskaraz egiten ez badira zertarako erredakzio komertziala euskaraz idazten ikasi?, galdetuko dio, arrazoi osoz, bere buruari ikasleak. Teknologiaren mundua erdaraz garatzen bada, nolakoa izango da hizkuntzari dagokionez batxilergoan izan dezakeen kokagunea? Ez da txantxetako arazoa. Euskal gizarteak hausnarketa serio bat egin beharra dauka normalkuntzaren prozesuak aurrera egin dezan.

Ebaluaketa-kultura

Ez nioke lan honi amaierarik eman nahi ebaluaketari buruzko kezka pare bat azaldu gabe. Irakaskuntzan ebaluaketaz hitz egin bai baina ebaluatu ezer gutxi egiten dela iruditzen zait. Ikaslea epaitu egiten da gehienbat ebaluatu baino gehiago. Irakaslearen lana inork epai al dezake? Epailearen epaile nor izan daiteke?

Ikastetxearen martxa ebaluatzeko gero eta ahalegin handiagoa egiten ari da baina oraindik urruti gaude. Haur berriak matrikulatzeko garaian jasotzen den erantzuna edota selektibitatean ikasleek lortzen dituzten emaitzak, horra hor termometroetariko batzuk. Ezer gutxi.

Erreformak eskatzen dituen pausoak emateko baliabideak ezinbestekoak dira, lan-kondizio egokirik ez badago irakaskuntzak ez du mejoratuko. Horretaz gain, ordea, hainbesteko dirutzak gastatzen diren eremu honetan, gizartearen etorkizunari begira hainbeste jokatzten den zelai honetan, gizarteak kontrolatzeko eta ebaluarazteko eskubide osoa du.

Honelako jarrerak irakasle zintzo eta zuzena izaten, eguneratzen, saiatzten den horri egiten dio mesederik handiena. Langile finari ez zaio behar bezalako erantzunik ematen. Herri Administrazioak tratu beretsua ematen dio langile finari eta alferrentziari. Merituak erabakitzekeo garaian eskuratutako paper-kopuruak eta antzinasunak du azken hitza. Eta horrelakoetan gauza zebreak gertatzen dira: ikastaro batean irakasle-lanetan ari denari ez zaio ikasleari aitortzen zaion meriturik onartzen. Konkurtso batera joanez gero, ikastaroan ikasle izandakoak irabaziko lioke irakasle gisa jardun duenari.

Kalitate hitza ere gehiago erabiltzen da egunetik egunera. Kalitatezko irakaskuntza nahi dugu. Horretarako, ordea, ongi ebaluatu behar.

Laburbilduz

Gehienbat maparen inguruko eztabaida gizarteratu bada ere, Nafarroan dagoeneko martxan dagoen ekinaldi berri bati emango zaio irakaskuntzan Euskal Autonomi Elkartean. Derri-gorrezko Bigarren Irakaskuntza benetan onuragarria izango da bertan ezarritako helburuak betetzen asmatzen baldin bada. Hemendik aurrera asko jakiteari baino gai izateari garrantzi gehiago emango zaio.

Hezibide horretan, bestalde, gizartean zainak bota eta ongi errotzea nahitaezkoa da.

Hizkuntzaren trataerak, berriz, erabilera zehaztea eskatzen du.

Azkenik, kontuz batxilergoan gerta daitekeenarekin. Gaurdaino euskarak aurrerantz egin badu ere, horrek ez du gaur edo bihar atzera egin ezin dezakeenik esan nahi. Lan-munduaren euskalduntzean dago erantzun zuzenaren giltza.